

ЛЕМИК Роксолана Ярославівна,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного права
та процесу
Львівський національний університет імені Івана
Франка,
м. Львів

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕДИЧНОЮ ДОПОМОГОЮ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до статті 49 Конституції України [1], кожен має право на охорону здоров'я і медичну допомогу. Це право гарантує, що життя і здоров'я людини є вищими цінностями, які захищаються не лише на словах, а й на практиці – на рівні законодавства. Це означає, що доступ до якісної медичної допомоги – не привілей, а невід'ємне право кожного громадянина, незалежно від його місця проживання, соціального статусу чи доходів. У сучасних умовах, коли система охорони здоров'я проходить випробування війною, реформами та ресурсними викликами, ці положення Конституції залишаються основним принципом надання медичної допомоги в Україні.

З метою забезпечення конституційного права на охорону здоров'я і медичну допомогу, держава має кореспондуючий обов'язок створити умови для ефективного та доступного для всіх громадян медичного обслуговування і забезпечення усіх громадян рівними можливостями реалізувати це право.

Відповідно до ст. 38 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [2], кожний пацієнт, який звернувся за наданням йому медичної допомоги, має право на вільний вибір лікаря, а також кожний пацієнт має право, коли це виправдано його станом, бути прийнятим у будь-якому закладі охорони здоров'я за своїм вибором, якщо цей заклад має можливість забезпечити відповідне лікування.

Держава забезпечує якість і безпеку медичної допомоги пацієнтам завдяки відповідній системі сертифікації, ліцензування, акредитації і стандартизації, а також належній підготовці і перепідготовці медичного і фармацевтичного персоналу на підставі існуючих державних стандартів навчання, і здійснює контрольні функції за будь-якою медичною практикою.

У 2014 році через збройну агресію росії та окупацію частини Донецької та Луганської областей, а також Автономної Республіки Крим відбулося масове внутрішнє переміщення в Україні. Друга, найбільша хвиля внутрішньої міграції населення мала місце після 24 лютого 2022 року через повномасштабне вторгнення росії. Мільйони українців були змушені тікати з територій на яких ведуться активні бойові дії. Станом на 2026 рік, за офіційними даними, в Україні налічується близько 4 мільйонів зареєстрованих ВПО, хоча фактична їх кількість може бути більшою.

В зв'язку з цими трагічними подіями для України, в 2014 р. було прийнято Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [3], яким

встановлено гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб. Відповідно до ст. 1 цього Закону, внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Воєнний стан – це реальність, що диктує нові підходи в роботі медичної системи до надання допомоги як Збройним Силам України, так і цивільному населенню. За інформацією МОЗ України, усі заклади охорони здоров'я надають медичну допомогу всім, хто її потребує.

Згідно з частиною 1 статті 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» внутрішньо переміщена особа має право на: безпечні умови життя і здоров'я; інформацію про наявність загрози для здоров'я на території покинутого місця проживання та місця тимчасового поселення; забезпечення лікарськими засобами у випадках та порядку, визначених законодавством; надання необхідної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я тощо.

Також Міністерство охорони здоров'я України запровадило спеціальні правила та спрощення, щоб кожен громадянин, незалежно від свого місця перебування чи статусу, міг отримати необхідні медичні послуги. Наприклад, з метою покращення якості надання первинної медичної допомоги в умовах воєнного стану, Міністерством охорони здоров'я України, видано Наказ № 496 від 17 березня 2022 р., яким на період воєнного стану регулюється забезпечення надання первинної медичної допомоги та медичної допомоги пацієнтам у невідкладному стані з числа переміщених осіб, а також проведення вакцинації відповідно до вимог календаря профілактичних щеплень та ведення обліку переміщених осіб, які звертаються для отримання первинної медичної допомоги [4].

Отже, запровадження воєнного стану в Україні не спричинило обмежень в доступі до медичної допомоги. Будь-який громадянин, в тому числі і внутрішньо переміщена особа, може самостійно звернутися до будь-якого закладу первинної медичної допомоги, що має договір із Національною службою здоров'я України (НСЗУ). При цьому такому пацієнту не потрібно укладати нову декларацію з сімейним лікарем до якого він звертається. Бригади екстреної медичної допомоги цілодобово виїжджають на виклики до всіх пацієнтів, незалежно від наявності у них документів.

Також для усіх громадян збережено доступ до програми «Доступні ліки», що дає право отримати відповідні медикаменти як за електронним, так і за паперовим рецептом у будь-якій аптеці, що має договір з НСЗУ, незалежно від того, у якому регіоні чи місті цей рецепт був виписаний.

У разі відсутності фізичного доступу до лікаря, консультацію можна отримати дистанційно (онлайн). Застосування технічних рішень віддаленої телемедичної

взаємодії з медичним фахівцем – це ще один з ефективний варіант забезпечення медичною допомогою всіх осіб в Україні.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Верховна Рада України. 1996. Верховна Рада України. Законодавство України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 р. №2801-XII. Верховна Рада України. Законодавство України URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2801>.
3. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
4. Наказ МОЗ України “Деякі питання надання первинної медичної допомоги в умовах воєнного стану» від 17 березня 2022 р., № 496 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0496282-22#Text>

ЛИТВИНЕНКО Євгенія Віталіївна,
асистент кафедри кримінально-правових
дисциплін та судочинства
навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету,
доктор філософії з галузі знань 081 Право

РЕКОДИФІКАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Сучасний етап розвитку цивільного права України характеризується одночасним впливом євроінтеграційних процесів, цифровізації суспільних відносин, воєнних викликів та оновлення судової практики. Саме тому питання рекодифікації цивільного законодавства набуває не лише теоретичного, а й безпосереднього практичного значення для забезпечення ефективного регулювання приватноправових відносин. Актуальність теми зумовлена тим, що зареєстрований у 2026 році проєкт нового Цивільного кодексу України спрямований на системне оновлення приватного права, адаптацію до європейських стандартів та врахування нових об'єктів цивільних прав, зокрема цифрових речей, цифрового контенту, доменних імен та облікових записів у цифрових системах. Цивільне право є базовою галуззю приватного права, що регулює майнові й особисті немайнові відносини на засадах юридичної рівності, свободи волевиявлення та майнової самостійності. Водночас сучасні суспільні трансформації зумовлюють перегляд ключових цивілістичних конструкцій, зокрема об'єкта цивільних прав, форм правочинів, способів захисту та ролі судової практики [1].

В Україні одним із провідних напрямів розвитку цивільного права є рекодифікація. Проєкт нового Цивільного кодексу (від 22 січня 2026 року № 14394)